

۹۶ درصد ظرفیت صادرات به مسکو خالی است

صفحه ۸ را بخوانید

«مجبوریم» ساخته رضا درمیشیان نمایش وحشت از طبقات محروم است

مجبورید دروغ بگویید؟

روزنامه خبری-تحلیلی، دانشگاهی صبح ایران
صدای نخبگان، نگاه جوانان

۱۶ صفحه
۳۰۰۰ تومان

فرهنگستان

شماره مسلسل ۳۳۸۲
پنجمین ۳۰ تیر ۱۴۰۱
۲۱ ذیحجه ۱۴۴۳
۲۱ جولای ۲۰۲۲
شماره ۳۶۴۴

www.fdn.ir | Thu | 21 Jul 2022 | vol.14 | No. 3644 | 16 Pages

خطای راهبردی روحانی

تلاش زود هنگام رئیس جمهور سابق برای بازسازی از راه هسته‌ای تکرار نسخه ۹۲ بود، ولی تجربه ۸ ساله او مانع باورپذیری اجتماعی است، بدتر اینکه خبر روحانی درباره اسفند ۹۹ واقعیت ندارد

رئیس مرکز سنجش، پذیرش و فارغ التحصیلی دانشگاه آزاد ابلاغ کرد

جزئیات تحصیل همزمان دانشجویان در ۲ رشته یا مقطع

این ۱۲ دلیل را بخوانید

چرا اجلاس تهران موفق بود

۱۷»

۱۳»

بیش از ۱۰۰ هیات خارجی از نمایشگاه دائمی خدمات دانش بنیان بازدید کردند

فرصت دور زدن تحریم‌ها با دانش بنیان‌ها

۲»

« یادداشت

شرایط مساعد چالش مناسک حج با دموکراسی پول محور

و حاکمیت سیاسی اسلام در ایران اسلامی است. ثبات و استتقلال و پیشرفت و عزت جمهوری اسلامی، حادثه‌ای بس عظیم و پر معنی و جذاب است که می‌تواند اندیشه و احساس هر مسلمان بیدار را به خود جلب کند. «همان: ۱۴۰۱/۴/۱۷»

به عقیده مقام معظم رهبری، گرچه «ناتوانی‌ها و عملکردهای بعضاً خطای ما کارگزاران این نظام که دستیابی کامل به امر موجب نشده و نتوانسته حکمرانی اسلامی را از پایبندی به اصول اساسی دور کند. حاکمیت اسلام در قانونگذاری و اجرا، تکیه بر آرای مردمی در مهم‌ترین مسائل مدیریتی کشور، استقلال سیاسی کامل و عدم رکون به قدرت‌های ستمگر از جمله اصول اساسی است که جمهوری اسلامی بدان‌ها پایبند مانده است.

ولی فقیه بر پایه این سه دلیل محکم است که معتقدند شرایط امروز برای تاثیرگذاری ساخت سیاسی و اجتماعی مناسک در ایجاد وحدت اسلامی است: «اینها زمینه‌ها و عواملی است که اوضاع مساعد کنونی دنیای اسلام را برای حرکت یکپارچه و متحد فراهم آورده است. دولت‌های مسلمان و نخبگان دینی و علمی و روشنفکران مستقل و جوانان حقیقت‌جو بیش از همه باید به بهره‌گیری از این زمینه‌های مساعد بپردازند.» ایشان بر همین اساس توجیه نیابتی تا شصت گرفتن دشمنی با اسلامی سیاسی به ویژه از ناحیه استکبار جهانی، آمریکا در همه عرصه‌های جنگ سخت و نرم و بسیج امکانات فرهنگی علیه اسلامی سیاسی را امر طبیعی دانسته است: «طبیعی است که قدرت‌های استکباری و بیش از همه آمریکا، از چنین گرایشی در دنیای اسلام نگران باشند و همه امکانات خود را در رویارویی با آن به کار برند... و اکنون چنین است. از امپراتوری رسانه‌ای و شیوه‌های جنگ نرم تا جنگ افزوری و شعله‌ور ساختن جنگ‌های نیابتی تا توسعه گری و خبرچینی سیاسی و تا تهدید و تطمیع و رشوه... همه و همه از سوی آمریکا و دیگر مستکبران به کار گرفته می‌شود تا دنیای اسلام را از مسیر بیداری و سعادت خود جدا کنند. رژیم جنایتکار و سیه‌روی صهیونیست در این منطقه هم یکی از ابزارهای این تلاش همه‌جانبه است.» (همان: ۱۴۰۱/۴/۱۷) از این رو، ولی فقیه بر این نکته اساسی تاکید دارند که هرگز نباید از کید دشمن و مغرور شدن به کار خود غفلت کنیم. ایشان در این راه بزرگ الهی امیدوارانه به نقش جوانان مسلمان در ملل اسلامی توجه و التفات داده است: «در نقطه مقابل، جهان اسلام مملو از جوانان پرانگیزه و بانشاط است. بزرگ‌ترین سرمایه برای ساختن آینده، امید و اعتمادبه‌نفس است که امروز در جهان اسلام به‌ویژه در کشورهای این منطقه موج می‌زند... همه وظیفه داریم این سرمایه را حفظ کنیم و افزایش دهیم.» (پیام به حجاج: ۱۴۰۱/۴/۱۷)

تلاش گسترده‌ای به راه افتاد که مطالعات اصیل اسلامی در میان جوامع مسلمان به‌ویژه جامعه دانشگاهی شکل بگیرد. لکن با وجود همه این تلاش‌ها، زمینه‌ها و روزه‌های بازگشت به خویشتن اسلامی رخ داد و نتیجه آن خودآگاهی اسلامی بود. شکل برجسته و پیش‌تاز این خودآگاهی در ایران اتفاق افتاد و ثمره آن وقوع انقلاب اسلامی بود. این خودآگاهی اسلامی به تدریج در جهان اسلام به‌ویژه کشورهای منطقه گسترش یافت. به عقیده ولی فقیه ثمره شکل‌گیری خودآگاهی اسلامی در منطقه پدیده مقاومت است. اکنون جریان مقاومت اسلامی توانسته قدرت چشمگیری به‌دست آورد و جریان‌های سیاسی و فرهنگی غرب‌گرا را به چالش و موضع انفعال بکشاند. جریان‌های فرهنگی غرب‌گرا در ایران و منطقه تلاش گسترده‌ای را به راه انداخته‌اند تا این خودآگاهی اسلامی را متوقف سازند و ناکارآمد جلوه دهند. حتی آنها کوشیدند با تقویت و حمایت از گروه‌های تکفیری در جهت هدم جریان مقاومت اسلامی گام بردارند؛ لیکن در هدف نافرجام ماندند. ایشان در پیام‌شان به حجاج بیت‌الله الحرام در این باره می‌فرماید: «ثانیا این خودآگاهی اسلامی، پدیده‌ای شگرف و معجزه‌آسا در قلب دنیای اسلام آفریده است که قدرت‌های استکباری در برابر آن به شدت دچار مشکلند. نام این پدیده «مقاومت» و حقیقت آن، بروز قدرت ایمان و جهاد و توکل است. این پدیده همان است که درباره نمونه‌ای از آن در صدر اسلام، این آیه شریفه نازل شد: اَلَّذِیْنَ قَالُ لِهٰٓؤُمُ النَّاسِ اِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوْا لَکُمْ فَاَنْصَبُوْهُمُ فِرَادِهٖمُ اِیْمَانًا وَّ قَالُوْا حَسْبُنَا اللّٰهُ وَ نِعْمَ الْوٰکِیْلُ فَاَنْقَلَبُوْا بِنِعْمَةِ مِّنَ اللّٰهِ وَ فَضْلِ لِّمَسَسٰهُمْ سُوْءًا وَّ اَتَّبَعُوْا رِضْوَانِ اللّٰهِ وَ اَللّٰهُ ذُوْ فَضْلٍ عَظِیْمٌ.»

الگوی موفق حکمرانی اسلامی

اما دلیل سوم ولی فقیه عنینت یافتن الگوی موفق حکمرانی اسلامی است. اسلام، ثمره خودآگاهی اسلامی همان اسلام سیاسی است. به‌طور طبیعی از اسلام سیاسی مطالبه الگوی موفق حکمرانی می‌شود و از این طریق جریان دنیوی گرای غربی می‌تواند اسلام سیاسی را به چالش بکشد. به عقیده ولی فقیه چنین چالشی تا پیش از انقلاب اسلامی محلی از اعراب داشت. چون مسلمانان در چند سده اخیر در برپایی حاکمیتی مستقل و مقتدر و اسلام‌خواه ناکام مانده‌اند. تلاش‌های گسترده مردمی زیادی به راه افتاد و در این راه زنان و مردان مسلمان زیادی به شهادت رسیدند، لیکن در تشکیل حکومت اسلامی موفق نبودند. اما اسلام سیاسی توانست به دنبال پیروزی انقلاب اسلامی نظام سیاسی مقتدر و مستقل و پیشرو در توسعه و ترقی را تاسیس کند. اکنون با گذشت چهار دهه از تاسیس چنین حکومتی می‌توان از وجود الگوی موفق در حکمرانی اسلامی سخن گفت: «امروز دنیا شاهد یک الگوی موفق و یک نمونه سرفراز از قدرت

غربی به‌وقوع سرگردانی در اندیشه سکولار اعتراف دارند. همین امر باعث شکل‌گیری بیداری اسلامی درمیان جوانان و متفکران مسلمان برای روی آوری به اندیشه اسلامی شده است: «در دنیای اسلام، جوانان، اندیشمندان، مردان علم و دین با مشاهده این وضعیت، به دیدگاهی نو درباره ثروت معرفتی خود و نیز به خطوط سیاسی رایج در کشورهای خود دست می‌یابند... و این همان بیداری اسلامی است که همواره از آن یاد می‌کنیم.» (همان: ۱۴۰۱/۴/۱۷)

توصیف ولی فقیه از دموکراسی غربی به «پول‌محوری» بسیار دقیق و روشن‌گرانه است. اساس دموکراسی غربی بر سرمایه‌سالاری و پول‌محوری است. اگرچه مردم در دموکراسی‌های غربی پای صندوق‌های رای حاضر می‌شوند ولی انتخاب آنان بر محور سرمایه‌های غیرمادی نیست بلکه اساساً نمی‌تواند باشد. چون دموکراسی‌های غربی زیرسلطه سرمایه‌داری است. نظام سرمایه‌داری چنین اجازه‌ای را نمی‌دهد که مردم کسی را انتخاب کنند که مستقل از مادیات و پول‌محوری بیندیشد و کنشگری سیاسی داشته باشد. سرمایه‌داری از دموکراسی تضمین‌های لازم را گرفته است که بدان مجال ظهور و بروز می‌دهد. دولت‌های غربی بیش از مردم به پول و ثروت سرمایه‌داری وابسته‌اند و دموکراسی‌خواهی آنها صرفاً صورت‌سازی برای مشروعیت مردمی‌دادن به کارشان است. لکن با وصف این، دموکراسی پول‌محور وجه مردمی خود را از دست داده است. مردم دولت‌های غربی هیچ آمیدی به این دموکراسی ندارند. هر روز که می‌گذرد اغنیا غنی‌تر و فقرا فقیرتر می‌شوند. امروزه کارتن‌خواهی و چادرخواهی جمعیت زیادی از مردم آمریکا به مساله‌ای عادی تبدیل شده است.

ظهور خودآگاهی اسلامی

دومین دلیلی که ولی فقیه برای بیان مساعد بودن شرایط امروز در وصف تعالی‌بخشی مناسک حج ذکر کرده است، خودآگاهی اسلامی است. پیش از انقلاب، مهم‌ترین نگرانی استکبار جهانی و عوامل فرهنگی غرب‌گرایی از کنشگری مسلمانان، واقعیت خودآگاهی دینی بود. زیرا این امر، آنچه‌ان‌گاهی انتقادی را تولید می‌کرد که جریان و نظام‌های سیاسی وابسته به غرب را به‌طور جد به چالش می‌کشاند. مردم با رجوع به خویشستن و آگاهی از هویت دینی و تاریخی درخشان خود منتقد وضعیت اسفناک کنونی می‌شوند و نظام سیاسی وابسته و عوامل فرهنگی غرب‌گرا را در پدیدآمدن این وضعیت مؤثر می‌بینند. از این رو، جریان فرهنگی غرب‌گرا در ایران و دیگر کشورهای مسلمان به کمک شرق‌شناسان غربی تلاش گسترده‌ای به راه انداختند تا خودآگاهی اسلامی شکل بگیرد. آنان کوشیدند با تزویج ملی‌گرایی، هویت‌های کاذبی را صورت‌بندی کنند تا به دنبال آن خودآگاهی کاذب پدید آید.

به فراموشی سپرده شده بود و دیگری به جهت محتوایی تقلیل یافته بود. از کنار هم قرارگرفتن این دو رکن است که مسلمانان از وضعیت انحطاط و وابستگی خارج می‌شوند. وحدت مسلمین بدون ذکر و معنویت، حاصلی ندارد بلکه فرصتی برای تاثیرگذاری اندیشه‌ها و ایدئولوژی‌های سکولار می‌شود. از سوی دیگر، ذکر و معنویت بدون اجتماع و وحدت مسلمانان تاثیر اجتماعی و سیاسی چندانی ندارد. با معنویت فردی شده که نمی‌توان تهاجمات فکری و فرهنگی را دفع کرد بلکه باید اجتماع به‌هم‌پیوسته مسلمین شکل بگیرد تا تاثیر ملی و منطقه‌ای خود را پیدا کند. ولی فقیه شالوده عزت و سعادت مسلمین را در همین وجه‌تربیی مناسک حج می‌داند:

«وحدت مسلمانان یکی از دو پایه اساسی حج است که چون با ذکر و معنویت – که پایه اساسی دیگر این فریضه پراز و رمز است – همراه شود، می‌تواند امت اسلامی را به اوج عزت و سعادت برساند و آن را مصادق «وَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ وَلِلّٰهُ الْوَسُوْلَةُ وَلِلّٰهُ الْمُؤْمِنِینَ» قرار دهد. حج، ترکیبی از این دو عنصر سیاسی و معنوی است و دین مقدس اسلام آمیزه پرشکوه و با عظمتی از سیاست و معنویت است.» (پیام رهبری: ۱۴۰۱/۴/۱۷)

دشمنان ملت‌های مسلمان همواره کوشیده‌اند رکن معنویت را به‌وسیله رواج سبک زندگی غربی از محتوا تهی کنند و وحدت اسلامی را از طریق تفرقه‌افکنی از بین ببرند. از این رو، باید حاجیان در مناسک حج بکوشند این دو رکن را در کنار هم احیا کنند. محتوای ذکر و معنویت‌شان را عمق ببخشند و داعیه‌های تفرقه‌افکنانه را کنار بگذارند و به وحدت میان مسلمین بیش از گذشته بیندیشند و عمل کنند. به عقیده ولی فقیه شرایط امروز جهان اسلام و نظام بین‌الملل برای تحقق چنین رویدادی خیلی مساعدتر از گذشته است. ایشان سه دلیل برای این دعوی ذکر کرده‌اند.

چالش دموکراسی پول‌محور

ولی فقیه نخستین دلیلی را که برای مساعد بودن شرایط امروز در رویداد حج تعالی بخش بیان کرده است، همان ازکارافتادگی و رنگ‌باختن ایدئولوژی‌های غربی است. لیبرالیسم و کمونیسم جلوه‌گری‌های کاذب گذشته خود را از دست داده‌اند. جوامع مسلمان متوجه این نکته شده‌اند که اگر هم این ایدئولوژی‌ها سودمند و کارآمد باشند، نسخه‌ای نیست که برای آنان راهگشا باشد؛ چرا که دولت‌های سکولار جهان اسلام نه فقط نتوانستند به کمک این ایدئولوژی‌ها راه به جایی ببرند بلکه میزان انحطاط و وابستگی آنها به غرب بیشتر و عمیق‌تر هم شده است. مضافاً اینکه لیبرالیسم و کمونیسم در موطن اصلی خود دچار بحران‌های لاینحل شده است. به تعبیر ولی فقیه «دموکراسی پول‌محور غربی» با چالش‌های جدی مواجه شده است، به‌طوری‌که متفکران

داود مهدوی زادگان

دانشیار و رئیس سازمان سمت

بیش از یکصد سال است که دنیوی‌گرایی مدرن و غرب‌زدگی بر جهان اسلام مستولی شده است. نتیجه و دستاورد این استیلا تشدید وابستگی و انحطاط مسلمین و به تاراج رفتن منابع مادی و معنوی اسلامی بوده است. حکومتی غاصب و اشغالگر جوان زاندارم نظام سلطه بر منطقه فرمان می‌راند و حکومت‌های دست‌نشانده غربی نیز دستورات دیکته‌شده سازمان‌های بین‌المللی غربی را نعل‌به‌نعل اجرا می‌کنند. لکن این وضعیت صرفاً به‌واسطه قدرت شمشیر و نظامی‌گری پدید نیامده است. طبیعی است که جوامع مسلمان به‌ویژه ملت ایران با سابقه تمدنی را نمی‌توان به این وسیله به زیرسلطه و وابستگی کشاند بلکه باید پیش‌تر با هم‌زمان با سلطه شمشیر عملیات سرکوب‌گرانه فرهنگی به راه افتد. مهم‌ترین بخش این عملیات فرهنگی معطوف به آموزه‌های وحیانی به‌ویژه شریعت اسلامی است. زیرا شریعت اسلامی ناظر بر عمل مسلمین است و اعمال آنان را نظم و انسجام می‌دهد. لذا باید وجه تاثیرگذاری دستورات الهی بر کنش‌های سیاسی و اجتماعی کم‌رنگ و بی‌اثر شود تا فرهنگ سلطه‌گر غربی بر امور اسلامی به‌طور کامل چیره شود. زدودن ساخت اجتماعی و سیاسی از جوهره اسلام ناب‌محمدی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌غایت اولیه سلطه فرهنگی غرب مدرن بر جهان اسلام بوده است. البته این هدف تنها به دست روشنفکران غرب‌زده میسر نبود بلکه به کنشگری جاهلانه متحجرین نیز نیاز داشت. یکی می‌کوشید سیاست و جامعه‌را از دین دور کند و دیگری می‌کوشید دین را از آن دو جدا کند. اما دستاورد هر دو رویکرد هدم وجه اجتماعی و سیاسی از احکام شریعت اسلامی است. مهم‌ترین این احکام، مناسک حج است. حج از برجسته‌ترین احکام اسلامی است که تمام مسلمانان مستطیع را به مکانی مقدس و در زمانی واحد دعوت می‌کند تا در کنار هم به پرستش و عبادت مشغول شوند. صورت‌بندی اجتماعی مناسک حج تا پیش از انقلاب اسلامی مغفول مانده بود. اما این صورت‌بندی، بعد از انقلاب به برکت اندیشه مترقیانه امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری احیا شد و غبار فراموشی از آن زدوده شد. پیام‌های سالانه امام و رهبری در موسم حج، بیشترین نقش را در احیای وجه و ساخت اجتماعی و سیاسی حج داشته است. چنان‌که پیام امسال (۱۴۰۱) ولی فقیه بسیار روشن‌گرانه بود.

ولی فقیه در پیام امسال‌شان به حاجیان بر دو رکن اساسی مناسک حج تاکید ورزیدند؛ یعنی رکن اساسی وحدت مسلمین و رکن اساسی ذکر و معنویت. این دو رکن در گذشته نه‌چندان دور از هم جدا افتاده بودند بلکه یکی از آن دو